

HİSARCİK SAĞLIK OCAĞI BÖLGESİNDE ÇOCUKLARA ANNE SÜTÜ VERİLMESİ VE ANNELERİN BU KONUDAKİ BİLGİ — TUTUM VE DAVRANIŞLARI

THE BREAST FEEDING OF THE CHILDREN AND KNOWLEDGE — ATTITUDE AND PRACTICE OF THE MOTHERS ABOUT BREAST FEEDING IN HISARCİK HEALTH CENTER DISTRICT

Dr. Muallâ AYKUT*

Dr. H. Basri ÜSTÜNBAŞ**

Dr. Osman GÜNAY*

Ö Z E T :

Hisarcık Sağlık Ocağı bölgesinde yapılan bu çalışmada 0 - 3 yaş arası 236 çocuğa anne sütü verilme durumu ve bu çocukların annelerinin emzirme konusundaki bilgi, tutum ve davranışları incelenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, çocukların % 22.8 inin yetersiz, % 35.2 sinin yeterli süre anne sütü aldığı, % 42 sinin ise halen emzirildiği bulunmuştur. Annelerin eğitim durumu ve işinin emzirme süresine etkisi gösterilememiştir.

Annelerin % 85.2 si emzirme döneminde beslenmelerinde değişiklik yapmamışlardır. Eğitim düzeyi ile emzirme döneminde ek yiyecek alma durumu arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin yaklaşık % 90 ı anne sütü besleyici olduğu için çocuklarını emzirdiklerini söylemekte ve % 86 sı çocuk her ağladığında emzirmektedir.

S U M M A R Y :

Breast feeding of 236 children between 0 - 3 years old and their mother's knowledges, attitudes and practices on breast feeding has been studied in Hisarcık Health Center District.

(*) Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi.

(**) Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Pediatri Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

It has been found out that 22.8 percent of the children were inadequately, 35.2 percent of them adequately breast fed and 42.0 percent of them were still being breast fed. The effect of the mother's education and job on breast feeding period couldn't be shown.

85.2 percent of these mothers have not changed their diets during breast feeding. It has been found that there has been a positive relationship between the level of education and intaking additional food while breast feeding.

Approximately 90 percent of the mothers said that they had breast fed their baby because of being nutritious the human milk and 86 percent of the mothers have breast fed their baby at each cry.

GİRİŞ :

Belirli özellikleri taşıması nedeniyle yeni doğan çocuğa en uygun besin süttür. Sül, memeli hayvanlar tarafından yavrularının beslenmesi için salgılanır. Her canlının sütü kendi yavrusu için en iyi besindir. Çünkü bu süt bileşim yönünden bu yavrunun büyüme hızı ve sindiri msistemi özelliklerine uygundur. İnsan yavrusu için de en iyi besin anne sütüdür (2, 7).

Anne sütü, bebeğin büyümesi ve gelişmesi, sindirim sistemine uygunluğu, hastalıklara karşı korunması bakımından bebeğe verilebilecek besleyici, temiz, hazırlama sorunu olmayan ve ucuza mal olan bir yiyecektir (2, 5, 7).

Bebeği anne sütü ile besleme, toplumların gelişmişlik durumuna, ailenin yerleşim yerine, annelerin eğitim ve çalışma durumuna göre değişiklik göstermektedir (4, 7).

Diğer bazı etkenlerle birlikte annenin beslenme durumu, ilk emzirme zamanı ve emzirme sıklığı emzirlilikte süt salgılanması ve başarılı bir emzirmeye etkili olmaktadır (1, 2, 5).

Bu çalışmada çocuklar için çok değerli bir besin olan anne süütünün Hisarcık Sağlık Ocağı Bölgesinde 0 - 3 yaş arası çocuklara

verilme durumu ve annelerin emzirmeye ilişkin bilgi, tutum ve davranışları incelenmiştir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ ve ARAÇLARI :

Hisarcık Sağlık Ocağı Bölgesinde 0 - 3 yaş çocuğu olan ailelerin sistematik örneklenme yolu ile % 50 si seçilerek 236 çocuk araştırma kapsamına alınmıştır. Ev ziyareti yapılarak çocukların anneleri ile evlerinde görüşme yapılmış, soru kağıdı yöntemiyle bilgi alınmıştır.

Çocukların fizik gelişmelerini saptamak için boy ve ağırlık ölçümleri yapılmış, bulunan değerler Türkiye koşullarına göre hazırlanmış normal ağırlık ve boy uzunluğu değerleri (6) ile karşılaştırılmıştır. Standart ağırlığın % 80 - 120 si normal, % 80 - 60, hafif malnutrisyon % 120 den fazlası şişman kabul edilmiştir.

Verilerin istatistiksel değerlendirilmesi khi kare testi ile yapılmıştır (9).

B U L G U L A R :

TABLO 1 : ÇOCUKLARIN YAŞ GRUPLARI VE CİNSLERE GÖRE DAĞILIMI.

YAŞ GURUBU (AY)	C İ N S				TOPLAM	
	Sayı	KIZ %	ERKEK Sayı	%	Sayı	%
0 - 6	32	24.8	21	19.6	53	22.5
7 - 12	22	17.1	16	15.0	38	16.1
13 - 18	22	17.1	28	26.2	50	21.2
19 - 24	21	16.3	9	8.4	30	12.7
25 - 30	19	14.7	19	17.7	38	16.1
31 - 36	13	10.0	14	13.1	27	11.4
Toplam	129	100.0	107	100.0	236	100.0

TABLO 2 : ANNELERİN ÖĞRETİM DÜZEYİ VE EMZİRME SÜRESİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Annenin Öğrenim Durumu	EMZİRME SÜRESİ											
	YETERSİZ				YETERLİ				Halen Emziriyor		Toplam	
	Hiç Sayı	%	6 Ayd. az Sayı	%	7-12 Ay Sayı	%	13 Ay + Sayı	%	Sayı	%		
Okur Yazar	1	0.9	22	20.2	12	11.1	20	27.5	44	40.4	109	100.0
Değil	1	3.2	5	16.2	5	16.2	6	19.4	14	45.2	31	100.0
Okur Yazar	2	2.2	21	22.9	15	16.4	13	14.1	41	44.6	92	100.0
İlkokul	0	0.0	2	50.0	2	50.0	0	0.0	0	0.0	4	155.5
Orta Öğrenim												
Toplam	4	1.7	50	21.1	34	14.4	49	20.8	99	42.0	236	100.0

$$X^2 = 1.386 \quad P > 0.05$$

Araştırmaya alınan çocukların % 22.8 i yetersiz, % 35.2 si yeterli süre emzirilmiş, % 42 si ise halen emzirilmektedir. Halen emzirilen çocukların yaşları 1 - 24 ay arasındır. Bunların % 21 i 13 ve daha yukarı aylıktır.

TABLO 3 : ANNELERİN İŞİ İLE EMZİRME SÜRESİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Annenin İşİ	EMZİRME SÜRESİ											
	YETERSİZ				YETERLİ				Halen Emiyor		Toplam	
	Hiç Sayı	%	6 Ayd. az Sayı	%	7-12 Ay Sayı	%	13 Ay + Sayı	%	Sayı	%		
Ev Kadını	1	1.3	23	31.1	14	18.9	11	14.9	25	33.8	74	100.0
Halı Dokur	3	1.8	27	16.7	20	12.3	38	23.5	74	45.7	162	100.0
Toplam	4	1.7	50	21.1	34	14.4	49	20.8	99	42.0	236	100.0

$$X^2 = 2.922 \quad P > 0.05$$

Annelerin % 68.6 sı halı dokumakta olup başka iş dalında çalışan yoktur. Halı dokumayan annelerin % 14.9 u, halı dokuyan annelerin % 23.5 i 13 ay ve daha uzun süreli emzirmişlerdir.

TABLO 4 : İLK EMZİRME ZAMANI

Doğumdan sonra Geçen süre	Sayı	%
0 - 6 saat	70	29.7
7 - 12 saat	87	36.9
13 - 24 saat	47	19.9
25 + saat	32	13.5
Toplam	236	100.0

**TABLO 5 : ÇOCUĞA MEME VERME ZAMANI
HAKKINDA ANNELERİN GÖRÜŞLERİ**

Çocuğa ne zaman meme verilmeli	Sayı	%
Her Ağladığında	203	86.0
Belirli saatlerde	32	13.6
Sağlık personelinin önerisine göre	1	0.4
Toplam	236	100.00

TABLO 6 : ANNE SÜTÜ VERME NEDENLERİ

Anne Sütü Çocuğa Neden verilmelidir	n	Sayı	%
Hazır, Temiz, Ucuz	236	64	27.1
Besleyici	236	214	20.7
Çocuğu Hastalıktan Korur	236	28	11.7
Çocukla Anneyi Yaklaştırır	236	15	6.4
Gebelikten Korur	236	18	7.6
Diğer	236	20	8.5

TABLO 7 : ANNELERİN EMZİKLİLİK DÖNEMİNDE NORMAL BESLENMELERİNE EK OLARAK YİYECEK ALMA DURUMLARI.

Ek olarak alınan yiyecek gurubu	n	Sayı	%
Süt, Yoğurt, Peynir	236	15	6.4
Et, Yumurta, Kuru Baklagil	236	14	5.9
Sebze ve Meyveler	236	15	6.4
Tahıllar	236	7	3.0
Yağ ve Şeker	236	16	6.8
Hiçbir Yiyecek	236	201	85.2

Araştırmaya alınan 236 anneden 35 i (% 14.8 i) emzikli olmadan önceki beslenmelerine ek olarak bazı yiyeceklerden almışlar, 201 i (85.2 si) ise almamışlardır.

TABLO 8 : ANNELERİN EĞİTİMİ VE EMZİKLİLİKTE EK GIDA ALMA DURUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ.

Anne öğrenim düzeyi	Emzıklilikte Ek Gıda Alma Durumu				Toplam	
	Alıyor		Almıyor			
	Sayı	%	Sayı	%		
Okur Yazar Değil	12	11.0	97	89.0	109	100.0
Okur Yazar	1	3.2	30	96.8	31	100.0
İlkokul	19	20.7	73	79.3	92	100.0
Ortaokul	3	75.0	1	25.0	4	100.0
Toplam	35	14.8	201	85.2	236	100.0

$X^2 = 9.621$ $P < 0.01$

TABLO 9 : ANNELERİN ÖĞRENİM DÜZEYİ İLE ÇOCUKLARIN AĞIRLIK DURUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ.

Anne öğrenim düzeyi	Normal		A Ğ I R L I K				Toplam	
	Sayı	%	Hafif Sayı	Malnutriyon %	Şişman Sayı	%	Sayı	%
Okur Yazar Değil	89	81.7	17	15.6	3	2.7	109	100.0
Okur Yazar	26	83.9	5	16.1	0	0.0	31	100.0
İlkokul	77	83.7	14	15.2	1	1.1	92	100.0
Orta Öğretim	4	100.0	0	0.0	0	0.0	4	100.0
Toplam	196	83.0	36	15.3	4	1.7	236	100.1

$$X^2 = 2.415$$

$$P > 0.05$$

T A R T I Ş M A :

Anne sütünün üstün özellikleri gözönünde bulundurularak bebeklerin en az 4-6 ay emzirilmesi önerilmektedir (2, 7).

Araştırmaya alınan çocukların % 22.8 i 6 ay ve daha az, % 20.8 i 12 aydan daha uzun süre emzirilmişlerdir. Hiç anne sütü almayanların oranı ise % 1.7 dir. Köksal (15) Ankara Çevresinde çocukların % 57.8 inin 7 ay ve daha az, % 18.7 sinin 12 aydan daha uzun süre anne sütü aldığını, % 1.6 sınıfın da hiç anne sütü olmadığını bildirmektedir. Bozkurt ve Güneylı (3) Ankara'nın Çubuk ve Etimesgut bölgelerinde çocukların % 46.9 unun 0-6 ay, % 26.9 unun 12 aydan daha uzun süreli emzirildiğini bulmuşlardır. Türkiye Beslenme Sağlık ve Gıda Tüketimi Araştırması (8) na göre de çocukların % 9.7 si hiç emzirilmemiş, % 37,1 i 6 aya kadar, % 26 sı da 13 ay ve daha fazla anne sütü almışlardır. Çalışmamızda 6 ay ve daha az süreli emzirilen çocukların oranı diğer çalışmalara göre oldukça düşüktür.

Araştırma gurubundaki annelerin % 46.2 si okuma yazma bilmemektedir. Orta öğretim görenlerin sayısı 4 gibi küçük bir sayı olduğu için emzirme süresi yönünden ilkökul mezunu olanlar ve olmayanlar karşılaştırıldığında istatistiki yönden önemli bir fark bulunmamıştır.

Annelerin çalışması ve bebeğinden ayrı kalması emzirmelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Araştırma gurubundaki annelerin % 68.6 sı halı dokumaktadır. Ev kadını olan annelerin % 32.4 ü, halı dokuyan annelerin % 18.5 i çocuklarını 6 aydan az, yine ev kadını olan annelerin % 14.9 ü, halı dokuyan annelerin % 23.5 i çocuklarını 13 ay ve daha uzun süre emzirmişlerdir. Burada istatistiki yönünden önemli bir fark olmamakla beraber çocuklarını yeterli süre (6 ay ve daha fazla) ve uzun süre (13 - ay ve daha fazla) emziren halı dokuyan annelerin oranı ev kadını annelerdeki orandan daha yüksektir.

Anne sütünün hazırlama sorunu olmadığı ve heran hazır olması nedeni ile halı dokuyan anneler daha uzun süre emzirmektedirler. Halı dokuma işi kadının kendi evinde ya da bitişik komşu evinde olduğu için emzirmesine engel olmamakta hatta anne sütü verme pratik olduğu için daha çok tercih edilmektedir.

Emzirmede iyi sonuç alabilmek için emzirmeye doğumdan hemen sonra ya da anne istediğinde başlamak yararlıdır (1, 5).

Araştırma gurubundaki annelerin % 29.7 si doğumdan sonra ilk 6 saat içinde, % 36.9 u 7 - 12 saat arasında geri kalanı ise 12 saatten daha geç çocuklarını emzirmişlerdir. Başka bir çalışmada (5) annelerin % 18.7 si doğumdan sonra ilk 6 saat içinde, % 43 ü 7 - 12 saat arasında çocuklarını emzirmişlerdir. Çocuklarını doğumdan sonra ilk 6 saat içinde emziren annelerin azlığı ülkemizde bazı yörelerde «bebeklerin doğumdan 3 ezan geçtikten sonra emzirmeleri gerekliliği ile ilgili yanlış bir uygulamadan ileri gelebilir. Bunun bir kanıtı da ankette bulunan ilk emzirme zamanı ile ilgili «çocuk doğduktan sonra ilk kez ne zaman emzirilmelidir. Sorusuna «3 ezan sonra» cevabı ile sık karşılaşılmıştır.

Emzikliliğin ilk döneminde önerilenden daha az sıklıkla meme verme süt salgısının azalmasında en önemli etkenlerden biridir (5). Anne sütü emen çocuk acıkmış görünebilir ve sık sık ağlayabilir. Annede süt üretimini uyarması ve süt akımını sağlaması nedeniyle sık ağlama meme emen bebeklerde çok görülen normal bir tepkidir (1).

Araştırmaya alınan annelerin % 86 sı bebeğini her ağladığında emzirmektedir. Bu durum süt üretiminin uyarılması bakımından çok olumludur. Köksal (5) araştırmasında aynı oranı % 59.7 bulmuştur.

Emzikelilikte süt salgılanması, kadının normal gereksiniminden daha fazla enerji, protein, vitamin ve mineralleri almasını gerektirir. Emzikli kadının bu enerjiyi, protein, vitamin ve mineralleri sağlayabilmesi için günlük normal diyetine ek olarak çeşitli guruplardaki yiyeceklerden belirli miktarlarda yemesi gerekmektedir (2, 7).

Araştırma gurubundaki kadınların % 85.2 si emzikelilik döneminde normal beslenmelerine ek olarak hiç bir yiyecek almamışlardır.

Annelerin emzikelilik döneminde normal beslenmelerine ek olarak yiyecek almaları ile eğitim durumları arasında istatistiki olarak önemli bir ilişki bulunmuştur. İlk ve ortaokulu bitiren annelerin % 22.9 u, okur yazar olmayan ve ilkokulu bitirmemiş okur yazar annelerin % 9.3 ü emzikelilikte ek yiyecek almışlardır. Eğitim durumu emzikelilikte ek yiyecek almayı olumlu yönde etkilemektedir.

KAYNAKLAR

- (1) Applebaum, R.M., «The Modern Management of Successful Breast Feeding», Pediatrics Clinics of North America, Vol 17; 203, 1970.
- (2) Baysal, A. : Beslenme, Hacettepe Yayınları, A. 13, Ankara, 1979.
- (3) Bozkurt N., Güneşli, U., «Ankara - Etimesgut - Çubuk köylerinde yaşayan 0-36 ay arasındaki çocukların beslenme ve gelişim etkileşimleri - I» Beslenme ve Diyet Dergisi, 8-9 : 74, 1979-1980.
- (4) Jelliffe, D.B., «Dünyadaki Beslenme Sorunlarına Sağlık Açısından Yaklaşım», Türkiye Ulusal Gıda ve Beslenme Semineri, Nisan, 1978.
- (5) Köksal, G. : Ankara Çevresinde Anne Sütü ile Beslenme Durumunun Saptanması, Doktora Tezi, H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Gıda Bilimleri Programı, Ankara, 1980.

- (6) Köksal, O., Türkiye Koşullarına Göre Hazırlanmış Normal Ağırlık ve Boy Uzunluğu Değerleri, Mimograf, 1972.
- (7) Köksal, O., Toplum Hekimliği Ders Notları (Teksir), 1978.
- (8) Köksal, O, Türkiye - 1974 Ulusal Beslenme, Sağlık ve Gıda Tüketimi Araştırması, Ankara, 1977.
- (9) Sümbüllüoğlu, K. : Sağlık Bilimlerinde Araştırma Teknikleri ve İstatistik Matış Yayınları - 3, Ankara, 1978.